

Lilla Posten – barnens Postmuseum!

av Pernilla Åström

Trots att Stockholm sägs vara en av världens mest museitöta städer, finns det inte särskilt många barnverkstäder på dess museer. Efterfrågan finns och det är märkligt att fler museer inte satsar tid och pengar på sådan verksamhet. Postmuseum öppnade i februari 1996 en egen barnverkstad där barnen skulle kunna leka post – och alla har väl någon gång lekt post!

Lilla Posten är tänkt att hålla i ungefär tio års tid, därför har material och innehåll anpassats till detta. Museets projektgrupp, som har bestått av museichef Gunnar Nordlinder, Pia Bäckström, Marianne Larsson, Vesela Stridsberg och Pernilla Åström, planerade redan från början att det skulle vara ett "Postkontor från förr", en utställning där man får röra och ta på allt.

Lilla Posten har byggts i en skala anpassad för barn i 5-10 års ålder. Postkontoret som ser ut som de som fanns på 1920-talet, innehåller kopior av pallar och en skrivpulp ur museets samlingar, men i förminskad skala.

Formgivare och arkitekter för *Lilla Posten* har varit Björn Ed, som även formgivit Postmuseums basutställning *Brevet – en resa genom sekler*, och Jenny Lundahl. De ritade av de gamla möblerna och ritade även nya, enbart för *Lilla Posten*. Sorteringsfacken, kassadisen och borden är även de snickrade i lagom storlek för barn. Det krävdes en mängd duktiga hantverkare för att ro ett projekt som *Lilla Posten* i land. Långholmens snickeri, med Sten Lindgren i spetsen, har snickrat allt från pallar och skrivpulp till paket.

Många vuxna som kommer ner för trap-

.....
PERNILLA ÅSTRÖM är född i

Upplands Väsby 1969. Fil. kand. i Stockholm med etnologi som huvudämne. Sedan 1995 har hon jobbat som museipedagog vid Postmuseum. Arbetet innebär planering och genomförande av visningar för barn och vuxna. Tidigare har hon arbetat vid Nordiska Museet och Vin- & Sprithistoriska Museet i Stockholm.
.....

pan till *Lilla Posten* blir förvånade när de får se den blå färgen på väggar och tak i det första rummet. Får man verkligen måla så här på ett museum? Barnen tänker inte alls så, utan förstår att de nu befinner sig utomhus på en gammal postgård och att det är skymning. Eller är det kanske gryning? Fantasin får avgöra.

I *Lilla Posten* kan man också beskåda brandgula väggar, röda möbler och brevlådor som har regnbågens alla färger. I en så djärvt formgiven och färgsatt miljö som *Lilla Posten* krävs det en bra ljussättning. Ljuset ska ta fram färgerna, inte dämpa dem, och ge liv åt miljöerna, något som ljussättaren Jan Gouiedo lyckats med. Ljudet som finns i *Lilla Posten* hjälper också till att förstärka känslan av att man befinner sig på en gammal postgård och inte i en källare i Gamla Stan.

Stojigt och livat

Lilla Posten sjuder av liv både när det besöks av bokade grupper och när det är öppet för allmänheten. Vid båda aktiviteterna behövs

minst en museilärare på plats, annars utbryter ett mindre kaos.

Programmet *Leka Post* i *Lilla Posten* vänder sig till 6-års grupper och lågstadiets första klass. De flesta barn i den här åldern kan läsa eller känner igen bokstäverna, vilket underlättar, då *Leka Post* bygger mycket på lästräning. De som inte känner igen bokstäverna får hjälp av sina kamrater eller av läraren.

Klassen delas in i fem grupper. Den första gruppen håller till ute på postgården. Här finns en mängd paket som måste vägas på den stora paketvågen, och läggas i säckar innan de kan lastas in i paketbilen för att köras iväg.

Paketbilen är en replik i förminskad skala av en paketbil från 1910-talet. Den är gjord av smeden Helena Söderberg. Med hjälp av tryckluft låter det som om bilen åker när gaspedalen trycks ned. Två barn får plats i förarsätet. De andra klänger sig alltid

fast på bilen på något sätt, en del sitter på taket, medan någon har klämt in sig mellan alla paket inne i bilen.

Grupp nummer två befinner sig inne på Postkontoret och agerar kunder. Vid skrivpulpeten fyller de i blanketter och skriver vykort. Därefter ställer de sig i kö framför luckan. På *Lilla Posten* är det nästan alltid kö, men så är det väl i verkligheten också? Väl framme vid luckan blir kunderna betjäna av Postkassörerna. Det säljs frimärken, pengar sätts in och tas ut, brev stämplas och paket tas emot. För att Postkassörerna inte ska smutsa ner sig använder de ärmskydd och förkläden, precis som skrivbiträdena på Posten gjorde förr.

Fjärde gruppen är själva navet i posthanteringen. Det är nämligen de som står för sortandet av all post. Det ligger säckar fulla med osorterade brev och vykort inne på postkontoret. Rätt brev ska nu hamna i rätt fack, en nog så svår uppgift när man inte

– Få se nu, vart du skall skicka det här paketet? (Foto: Ove Kaneberg).

Två flitiga brevbärare på "Lilla Gränd".
Här bor t.ex. hårfrisörskan Anna Sax. Hon brukar få många brev
(Foto: Ove Kaneberg).

kan läsa så bra. Ibland är det svårt att se skillnad på Krokompåsen och Kvikkjøkk.

Efter en stunds sortering har det blivit en brevhög i varje fack, även i Stockholmsfacket. Då är det dags för brevbärarna att dela ut Stockholmsbrevet. För att markera att de är brevbärare när de går omkring i de Vindlande Gränderna i *Lilla Posten*, har alla brevbärare uniformsjackor på sig.

I de Vindlande Gränderna "bor" det en massa människor bakom märkliga dörrar. Cirkusdirektör Sivert Piruett bor bakom en dörr med ett sjölejon på. Själva brevlådan är bollen som sjölejonet balanserar på sin nos!

Anna Sax, hårfrisörskan till yrket, bor bakom en pampig dörr med en spegel på. Tittar man riktigt noga upptäcker man att spegeln är en brevlåda och saxen är dörrhandtag. Anna Sax har oftast kammar eller saxar ritade på sina vykort och brev. Det är bra, då det kan vara svårt att läsa en sirlig

handstil. Med hjälp av bilderna kan man iallafall lista ut vem som ska ha brevet.

Råkar vi vuxna fråga barnen om det är roligt att leka i *Lilla Posten*, får vi snabbt till svar att de inte alls leker utan faktiskt arbetar på Posten. Med stor iver och största allvar går de in för sina "arbetsuppgifter".

Osynlig skrift

På samma sätt som när det är bokade grupper i *Lilla Posten* försöker vi att hålla igång alla aktiviteter när det är öppet för allmänheten, under helgerna och under skolloven. Fastän barnen inte kommer i grupper, utan i sällskap med sina föräldrar eller kanske med sin morfar, så leker de bra tillsammans efter en liten stund.

Under loven brukar allt arbete i *Lilla Posten* kretsa kring ett visst tema. Under påsken får alla som vill tillverka påskkort, i ju-

letid gör vi julkort och under höstlovet och sportlovet hittar vi på andra teman. Det senaste sportlovet gick i frimärkets tecken. I frimärksutställningen hade vi visningar som handlade om hur frimärken kommer till. *Nostippen*, Postmuseums tipstävling, hade temat vintersport på frimärken. I *Lilla Posten* gjorde vi frimärkscollage. Som inspiration använde sig barnen av professor Axel Jungstedts frimärkscollage som föreställer f.d. generaldirektören vid Postverket, Julius Juhlin. Tavlän hänger i Postmuseums entré.

I Skrivarkverkstaden kan man också prova på att skriva med stålpena och bläck, skriva ett brev till cirkusdirektör Sivert Piruett eller till sin mormor. Eller så kan man skriva ett hemligt meddelande med osynligt bläck. Det är svårt att skriva med osynligt bläck eftersom man inte ser vad man skriver, det blir bara lite blött på papperet. Det är först när mottagaren framkallar skriften som man kan se vad det står.

Hemliga meddelanden kan skrivas på annat sätt också, nämligen om man skriver med chiffer. I *Lilla Posten* kan barnen lära sig tre olika slags chifferspråk: handalfabetet, frimurarekoden och chiffer med kryptohjul. Skriver man ett chifferbrev med kryptohjul, måste mottagaren också ha ett likadant kryptohjul för att kunna dechiffrera texten. Därför får barnen tillverka egna

kryptohjul i *Lilla Posten*, som de kan skicka till mottagaren tillsammans med det hemliga meddelandet.

Kungliga spöken

Det finns också andra mystiska saker i *Lilla Posten* förutom chiffer och osynligt bläck. *Lilla Posten* är beläget i Postmuseums källarvalv, som har anor från 1600-talet. 1636 grundades den svenska Posten av Axel Oxenstierna. Han var rikskansler i drottning Kristinas förmyndarregering. Förr i tiden bodde det postanställda på Postmuseum, och det sägs att när de kom hem på kvällarna och skulle gå till sina lägenheter gick en vålnad av drottning Kristina före och visade vägen.

Om man har tur kan man i *Lilla Posten* få se brev komma flygande genom luften. Det är brev som en gång drottning Kristina fått. Blir hon irriterad kan hon börja rassla i det gamla gallret för att skrämmas. Hon visar sig sällan, däremot slänger hon ofta upp en lucka och där innanför finns ett porträtt av drottningen. Hon gör detta för att markera sin närvaro utan att behöva visa sig. Drottningen är i själva verket ganska rädd och feg! Våra små besökare uppskattar verkligen denna historia. För några blir det så läskigt med spöken och rasslande galler, att de söker skydd i en vuxens knä!